

Khoảng cách giữa các thế hệ - Phần II

Thế hệ đi trước nên truyền lại ký ức đau buồn lịch sử như thế nào?

1- Ký ức đau buồn là một phần của lịch sử, không nên bị xóa bỏ

Những người đã trực tiếp trải qua chiến tranh, mất mát gia đình, chia lìa, tù đày, vượt biển, di tản hay phải rời bỏ quê hương có quyền kể lại những gì mình đã trải qua. Đó là ký ức của một đời người. Không ai có quyền yêu cầu họ quên đi những đau khổ ấy chỉ vì thời gian đã trôi qua.

Đối với thế hệ trẻ sinh ra sau chiến tranh, những câu chuyện ấy giúp các em hiểu rằng hòa bình không phải là điều tự nhiên mà có; rằng đằng sau những cuộc di dân, những gia đình ly tán và những cuộc đời dang dở, chết chóc là những con người thật, với những hy vọng và nỗi đau thật.

Nhưng có một điều chúng ta cần nhớ: **Truyền lại ký ức là giúp thế hệ sau hiểu những gì đã xảy ra; không phải bắt họ phải đau khổ giống chúng ta.** Một người trẻ có thể thành kính lắng nghe câu chuyện của ông bà, cha mẹ mà không nhất thiết phải trải qua cùng một cảm xúc. Các em có thể ghi nhận nỗi đau ấy, tôn trọng những hy sinh ấy và vẫn có quyền nhìn về tương lai bằng một tâm thế khác. Đó không phải là sự vô ơn. Đó là quyền được sống cuộc đời của thế hệ mình.

2- Có nên truyền lại hận thù cho thế hệ sau không?

Đây chính là ranh giới quan trọng nhất.

Hận thù thường xuất phát từ một tổn thương có thật. Người mất mát có thể cảm thấy rằng nếu mình không tiếp tục căm giận, thì dường như mình đang phản bội những người đã khuất hoặc xem nhẹ những bất công mà mình từng chịu đựng. Và tôi hiểu vì sao tâm lý ấy có thể tồn tại qua nhiều thập niên.

Tuy nhiên, cần phân biệt ba điều:

- **Ghi nhớ:** Không quên những người đã chịu đau khổ và những sự kiện đã xảy ra.
- **Đòi hỏi công lý:** Mong muốn sự thật được làm sáng tỏ, những sai trái được nhìn nhận và những quyền lợi chính đáng được bảo vệ.
- **Nuôi dưỡng hận thù:** Muốn thế hệ sau tiếp tục căm ghét một tập thể, một cộng đồng hay những con người chỉ vì họ thuộc về một phía của lịch sử.

Hai điều đầu có thể là nền tảng của một xã hội có trách nhiệm. Điều thứ ba có thể khiến những đau thương của quá khứ tiếp tục chi phối những người chưa từng trải qua chúng. Một người trẻ sinh ra sau chiến tranh không chịu trách nhiệm cá nhân về tất cả những gì những người thuộc thế hệ trước đã làm. Người ấy cần được đánh giá bằng hành động, phẩm chất và trách nhiệm của chính mình.

Công lý đòi hỏi chúng ta không quên sự thật, nhưng công lý không đòi hỏi chúng ta phải truyền hận thù từ đời này sang đời khác. Chúng ta có thể lên án một hành động bất công mà không cần kết án vĩnh viễn mọi người thuộc về một phía. Chúng ta có thể bảo vệ ký ức của nạn nhân mà không biến con cháu mình thành những người phải tiếp tục cuộc chiến của quá khứ vì hận thù...

Thế hệ đi trước có trách nhiệm truyền đạt ký ức, kinh nghiệm và những bài học mà họ đã trả giá bằng chính cuộc đời mình. Nhưng trách nhiệm ấy không bao gồm quyền quyết định trước rằng thế hệ sau phải có cùng một kết luận chính trị, cùng một cảm xúc hay cùng một thái độ đối với những con người đang sống hôm nay.

Chúng ta có thể yêu cầu thế hệ trẻ tôn trọng lịch sử, nhưng không nên bắt các em phải thừa kế nguyên vẹn mọi định kiến và cảm xúc của chúng ta.

3- Thế hệ trẻ Việt Nam có quyền tự quyết định hướng đi cho tương lai đất nước

Sau khi được cung cấp những hiểu biết cần thiết về lịch sử, thế hệ trẻ phải có quyền quyết định hướng đi cho tương lai Việt Nam. Điều đó không có nghĩa là tuổi trẻ phải quên quá khứ, cũng không có nghĩa là mọi quan điểm đều đúng như nhau. Mà điều đó có nghĩa là các em cần được tiếp cận lịch sử từ nhiều nguồn đáng tin cậy, được xem xét bằng chứng, được nghe những trải nghiệm khác nhau và được tự mình suy nghĩ. Từ nền tảng ấy, các em có quyền đặt ra những câu hỏi của riêng mình:

- Việt Nam cần xây dựng một thể chế như thế nào để bảo vệ phẩm giá và quyền tự do của con người?
- Làm thế nào để những bất công trong quá khứ không tái diễn?
- Làm thế nào để phát triển giáo dục, khoa học, kinh tế và môi trường?
- Làm thế nào để người Việt ở trong nước và hải ngoại có thể hợp tác vì lợi ích chung?
- Làm thế nào để các thế hệ sau không phải tiếp tục trả giá cho những xung đột mà họ không tạo ra?

Đó mới chính là những câu hỏi hướng đến tương lai.

Đặc biệt, nếu thế hệ trẻ lựa chọn những phương pháp khác với thế hệ cha anh để theo đuổi tự do, công lý và một xã hội tốt đẹp hơn, chúng ta nên đánh giá những lựa chọn ấy bằng tính chính đáng, hiệu quả và trách nhiệm của chúng, chứ không chỉ bằng mức độ giống với những gì thế hệ trước từng làm.

Thế hệ trước có thể trao lại những câu hỏi lớn của lịch sử; nhưng không nên giữ độc quyền đối với những câu trả lời cho tương lai.

4- Làm sao giữ được ký ức mà không giam giữ tuổi trẻ trong quá khứ?

Đây là một vấn đề rất đáng suy ngẫm. Những người Việt phải rời quê hương vì chiến tranh và những biến động chính trị có những ký ức và trải nghiệm cần được tôn trọng. Những ký ức ấy góp phần giải thích lịch sử hình thành cộng đồng, những hy sinh của cha mẹ và những lý do khiến nhiều gia đình lựa chọn xây dựng cuộc sống ở một đất nước khác.

Nhưng các thế hệ trẻ lớn lên tại Hoa Kỳ và các quốc gia khác cũng có những trải nghiệm riêng. Họ có thể quan tâm đến nhân quyền, giáo dục, môi trường, cơ hội kinh tế, sự hòa nhập xã hội và tương lai của người dân Việt Nam. Họ có thể muốn tìm hiểu lịch sử Việt Nam mà không muốn mọi sinh hoạt cộng đồng đều xoay quanh những bất đồng của nhiều thập niên trước. Điều đó không nhất thiết chứng tỏ họ thờ ơ với nguồn cội. Có thể họ đang tìm một cách khác để thể hiện tình yêu đối với đất nước Việt Nam.

Chẳng hạn, thay vì chỉ yêu cầu con cháu tham gia những sinh hoạt tưởng niệm, thế hệ trước có thể mời các em tham gia những dự án học bổng cho học sinh nghèo, nghiên cứu khoa học, bảo vệ môi trường, phát triển giáo dục hoặc hỗ trợ những người có hoàn cảnh khó khăn. Như vậy, ký ức lịch sử không bị loại bỏ. Nó được chuyển hóa thành trách nhiệm đối với con người hôm nay.

Thiết nghĩ, một cộng đồng sẽ có sức sống lâu dài hơn nếu biết kết hợp hai điều: **tôn trọng những gì thế hệ trước đã trải qua và mở rộng không gian để thế hệ sau tự chọn cách đóng góp.**

5- Từ hận thù đến trách nhiệm - Một sự chuyển hóa cần thiết

Có lẽ chúng ta không nên chỉ tự hỏi: “Làm thế nào để thế hệ trẻ không còn hận thù?” Bởi vì câu hỏi ấy đôi khi vô tình phủ nhận nỗi đau của những người đã trải qua lịch sử. Và, câu hỏi sâu sắc hơn là: **“Làm thế nào để những đau thương mà thế hệ trước đã chịu đựng có thể trở thành bài học giúp thế hệ sau xây dựng một tương lai tốt đẹp hơn?”**

Sự chuyển hóa ấy có thể diễn ra theo ba hướng:

- **Thứ nhất, từ đau khổ đến sự thấu hiểu:** Biết rằng chiến tranh và những bất công có thể gây tổn thương cho con người qua nhiều thế hệ.
- **Thứ hai, từ sự thấu hiểu đến trách nhiệm:** Tìm cách bảo vệ quyền con người, công lý, hòa bình và những điều kiện để những bi kịch tương tự không tái diễn.
- **Thứ ba, từ trách nhiệm đến hành động:** Đầu tư cho giáo dục, nghiên cứu, môi trường và những chương trình thực sự cải thiện cuộc sống của người dân.

Từ đây, chúng ta thấy rằng, quá khứ không nhất thiết phải trở thành một gánh nặng đè lên tương lai. Nó có thể trở thành nguồn động lực để chúng ta xây dựng một xã hội nhân bản hơn. Và nếu một người từng chịu nhiều đau khổ vẫn có thể mong muốn con cháu mình sống trong một xã hội tự do, công bằng, không bị chi phối bởi hận thù, thì đó không phải là quên lãng. Đó là một hình thức vượt lên trên đau khổ.

6- Kết luận - Trao lại lịch sử cho tuổi trẻ

Xin đừng bắt tuổi trẻ sống mãi trong quá khứ. Thế hệ đi trước có trách nhiệm kể lại lịch sử, gìn giữ ký ức và giúp con cháu hiểu những hy sinh, mất mát mà cha ông đã trải qua rồi. Những đau thương ấy xứng đáng được lắng nghe, tôn trọng và ghi nhớ. Nhưng chúng ta cần phân biệt giữa việc truyền lại sự thật và việc truyền lại hận thù.

Khoảng cách thế hệ không chỉ đơn thuần là sự chênh lệch về độ tuổi, mà nó còn liên quan đến những khác biệt trong tư duy, giá trị sống, phong cách giao tiếp, và thậm chí là cả sở thích giải trí.

Chúng ta có thể dạy con cháu không quên những bất công, nhưng không nên buộc các em phải căm ghét suốt đời. Chúng ta có thể mong muốn các em bảo vệ công lý, nhưng không nên quyết định thay các em phải nghĩ gì, cảm thấy gì và lựa chọn con đường nào.

Lịch sử thuộc về tất cả chúng ta. Nhưng tương lai thuộc về những người đang sống và những thế hệ nối tiếp sẽ đến. Nếu thế hệ trước thật lòng yêu thương thế hệ sau, hãy trao cho các em sự thật để hiểu quá khứ, tri thức để đánh giá hiện tại, tự do để lựa chọn và trách nhiệm để xây dựng tương lai.

Đừng bắt tuổi trẻ phải tiếp tục cuộc chiến trong tâm trí của chúng ta. Hãy giúp các em đủ bản lĩnh để ngăn những bi kịch của lịch sử tái diễn, đủ nhân ái để không biến bất kỳ cộng đồng nào thành kẻ thù vĩnh viễn, và đủ khôn ngoan để biết rằng yêu nước không nhất thiết phải đồng nghĩa với nuôi dưỡng hận thù.

Di sản quý giá nhất của một thế hệ không phải là truyền lại cho con cháu nỗi đau mà mình đã mang, mà là giúp con cháu biến ký ức về nỗi đau ấy thành quyết tâm xây dựng một tương lai tốt đẹp hơn.

Chúng ta không thể thay đổi lịch sử đã xảy ra.

Nhưng chúng ta có thể lựa chọn không để hận thù của lịch sử quyết định hoàn toàn tương lai của con cháu mình, của thế hệ nối tiếp.

Mai Thanh Truyết
Đường về Chân tâm
Houston – Thu 2026